

Hadisi mânâ olarak nakletmek

İstanbul'dan okuyucumuz: “Bazen sohbetlerimizde hadislerin tam metnini hatırlayamayıp, mânâ olarak naklediyoruz. Mânâ ile hadis rivayet etmek caiz midir?”

Hayatımızda, konuşmalarımızda, davranışlarımızda Peygamber Efendimiz'in (asm) sözlerinden feyiz almak, örnekler vermek, yol göstermek, onu rehber görmek ve göstermek sünnet üzere istikâmet arayışımızın birer mahsûlü ve eseri değil midir? Temelde yaklaşımımız istikâmeti bulmak olduktan ve niyetimiz hâlis bulunduktan sonra—inşallah—hatâlarımızdan ve unuttuklarımızdan dolayı muâheze edilmeyiz, yani hâlis niyetimiz inşallah bağışlanmamıza yeterli olur. Cenab-ı Hakk'ın “Rabbimiz! Bizi hatâlarımızdan ve unuttuklarımızdan sorumlu tutma!”¹ âyetiyle öğrettiği duâ çerçevesi inşallah acziyetimizin elinden tutar.

Hadis âlimleri çalışmalarında hadis lâfızlarının sıhhat derecesine çok ehemmiyet vermişler, Peygamber Efendimiz'in (asm) hadislerini mümkün mertebe mübârek ağzından döküldüğü kelimelerle almaya özen göstermişlerdir. Hadis Usûlü ilmi bu ölçülerle doludur. Kılı kırk yaran kriterlerin tespitinde tek hedef, Peygamber (asm) sözüne yalan ve uydurma söz karıştırmamak ve Peygamber Efendimizin (asm) sözlerini bütün safiyetiyle derleyip toparlayabilmektir. Çünkü bir yandan Peygamber Efendimiz'in (asm) “Kim bana yalan söz isnat ederse, Cehennemdeki yerini hazırlansın”² sözündeki şiddetli uyarısı azamî titizliği emrederken; öte yandan, “Benden bir söz işiten ve onu güzelce belleyip işittiği gibi başkasına ileten kimsenin Allah yüzünü ak etsin” hadisindeki rahmet duâsı, doğru hadis naklini emrediyordu. Hadis ulemâsı da Peygamber Efendimiz'in (asm) hadislerini mümkün olan en doğru sıhhat ölçüleri içinde derleyip toplayarak, ayıkladılar ve sıhhat derecelerine tabi tuttular. Bugün elimizde bulunan ciltlerle hadis külliyyâtının hemen hepsi böyle titiz çalışmaların mahsulüdür. Allah yüzlerini ak etsin. Âmin.

Temel mes'ele hadisin vurgu yaptığı mânâyı kavramak olunca; mânâ ile hadis rivâyetinin, daha sahabe döneminde âdetâ bir mecbûriyet halinde yapıldığını görüyoruz. Çünkü sahabeler hadisleri gerektiğinde yıllar sonra rivâyet etmişler ve tabîî olarak yıllar önce söylenmiş olan ve bizzat kendi kulaklarıyla işittikleri bazı

sözleri lâfız itibariyle hatırlayamadıklarında, mânâ itibariyle rivâyet etmek zorunda kalmışlardır.

Meselâ sahabeden Ebû Saîd el-Hudrî (ra) şöyle demektedir: “Hazret-i Peygamber’in (asm) etrafında sekiz on kişi oturur, onu dinlerdik. İçimizden ondan dinlediklerimizi aynen tekrar eden belki iki kişi çıkmazdı. Fakat hepimiz de tekrar ettiğimizde mânâlarda hiçbir fark olmazdı.”³

Tâbiî’nden Hasan-ı Basrî (ra) kendisine: “Bu gün bize bir hadis rivâyet ediyorsun; ertesi gün aynı hadisi başka lâfızlarla naklediyorsun” diyen birisine şu cevabı vermiştir: “Mânâda isâbet etmişsem, bunda hiçbir mahzur yoktur!”⁴

Meşhur Tâbiî’nden Muhammed bin Şîrîn (ra) ise şöyle demiştir: “On kadar sahabeden hadis işittim. Hepsi de lâfızlarda ihtilâf ederlerdi. Fakat mânâ aynı idi.”

Üstad Bedüzzaman Hazretleri ise, “Nakl-i hadîs-i bi’l-mânâ câizdir” diyerek, hadisleri yalnız mânâları ile nakletmenin caiz olduğunu bildirmiştir.⁵ Bizim için hadisleri mânâları ile nakletmek zaten bir zarûret halinde bulunmaktadır. Çünkü hadis metinleri Arapça’dır. Arapça metni tercümeye başladığınız anda, lâfızların yerine koyduğunuz kelimeler, lafızların aynı değil; lâfızları karşılayan mânâlardan ibâret olacaktır. Bütün tercüme ve meâllerde aynı derecede mânâ ile nakil zarûreti söz konusudur.

Netice itibariyle ana metnin içerdiği manaya sâdık kalmak; haramı helâl, helâli haram yapmamak, tahrif etmemek ve gereken dikkat ve titizliği göstermek şartıyla; hadisleri mânâ ile nakletmek sahihtir ve câizdir.

Dipnotlar:

1- Bakara Sûresi.

2/286; 2- Buhârî, 1/90.

3- Bağdâdî, Kifâye, s. 205.

4- a.g.e., s. 200.

5- Mektûbât, s. 89.